e-ISSN 2587-3687

https://doi.org/10.52673/18570461.26.1-80.16
CZU: 378:612(478)

# CONTEXT INSTITUȚIONAL ȘI DIRECȚII DE CERCETARE: ORGANIZAREA CATEDREI DE FIZIOLOGIE A OMULUI ȘI ANIMALELOR ÎN CADRUL FACULTĂȚII DE BIOLOGIE ȘI PEDOLOGIE A USM ÎN ANII '50 AI SEC. XX

Doctorand **Daniela HADÎRCA**
E-mail: dnastas@gmail.com
ORCID: https://orcid.org/0009-0001-1188-1080
Universitatea de Stat din Moldova
© 2026. Drepturile de autor aparțin autorului. Licență: CC BY 4.0.

**INSTITUTIONAL CONTEXT AND RESEARCH DIRECTIONS: THE ESTABLISHMENT OF THE DEPARTMENT OF HUMAN AND ANIMAL PHYSIOLOGY AT THE FACULTY OF BIOLOGY AND PEDOLOGY OF MOLDOVA STATE UNIVERSITY IN THE 1950s**

**Summary.** In the 1950s, the Department of Human and Animal Physiology within the Faculty of Biology at the State University of Chișinău progressed from a stage of consolidation and predominantly theoretical instruction, marked by ideological influences, to a period of maturation characterized by the development of applied research and the diversification of courses. Initially, the department faced a lack of resources, qualified staff, and strict control over scientific content, dominated by Pavlovian doctrine and dialectical materialism. Despite these limitations, the founders succeeded in creating a local scientific nucleus and organizing research on the role of the cerebral cortex in regulating physiological and endocrine functions. After 1956, with the easing of political pressures, both teaching and experimental activities diversified, shifting the focus toward students' practical training and the integration of modern scientific achievements. The department's evolution reflects the transition from an institution in formation, constrained by ideological pressures, to a mature academic center capable of training competent specialists and contributing to the development of local experimental physiology at the local level.
***Keywords:*** department, research, practical training, ideology, academic development, experimental physiology.

**Rezumat.** În anii 1950, Catedra de Fiziologie a Omului și Animalelor din cadrul Facultății de Biologie a Universității de Stat din Chișinău a evoluat de la etapa de consolidare și instruire predominant teoretică, marcată de influențe ideologice, la o perioadă de maturizare, caracterizată prin dezvoltarea cercetării aplicative și diversificarea cursurilor. Inițial, catedra s-a confruntat cu lipsa resurselor materiale, a personalului calificat și cu un control strict asupra conținutului științific, dominat de doctrina pavloviană și de materialismul dialectic. În pofida acestor limitări, fondatorii au reușit să creeze un nucleu științific local și să organizeze cercetări privind rolul cortexului cerebral în reglarea funcțiilor fiziologice și endocrine. După 1956, odată cu relaxarea presiunilor politice, activitatea didactică și experimentală s-a diversificat, accentul mutându-se spre instruirea practică a studenților și integrarea unor realizări științifice moderne. Evoluția catedrei reflectă tranziția de la o instituție aflată în formare, limitată de constrângeri ideologice, la un centru academic matur, capabil să formeze specialiști competenți și să contribuie la dezvoltarea fiziologiei experimentale la nivel local.
***Cuvinte-cheie:*** catedră, cercetare, instruire practică, ideologie, dezvoltare academică, fiziologie experimentală.

Odată cu dezvoltarea învățământului superior, marcat prin înființarea Universității de Stat din Chișinău în anul 1946 și necesitatea consolidării bazelor științelor biologice și medicale, a demarat procesul de organizare a Facultății de Biologie cu catedrele sale. Crearea acestei facultăți răspundea cerințelor legate de dezvoltarea cercetărilor fundamentale și aplicative privind organismele vii, precum și de pregătirea cadrelor pentru învățământ, medicină și agricultură [1, p. 45].

În cadrul noii facultăți, un rol central l-a avut Catedra de Fiziologie a Omului și Animalelor, constituită ca una dintre primele structuri științifice având misiunea de a identifica și forma un nucleu de cadre didactice și cercetători [1, p. 49]. Cu toate acestea, în procesul de organizare, catedra a cunoscut și alte provocări care i-au determinat evoluția: elaborarea și introducerea programelor de studii în fiziologia generală, umană și animală; dotarea bazei materiale și crearea

laboratoarelor necesare pentru activitățile practice și experimentale; orientarea cercetărilor spre problemele actuale ale fiziologiei. Atingerea acestor obiective a contribuit la transformarea catedrei într-un centru important de instruire și cercetare, asigurând nu doar transmiterea cunoștințelor către studenți, ci și dezvoltarea unor direcții științifice proprii. Procesul de formare reflecta tendința generală a perioadei de a structura învățământul universitar pe baze științifice și interdisciplinare.

Procesul de constituire a Catedrei de Fiziologie a Omului și Animalelor în anii ’50 nu a fost izolat de contextul ideologic al epocii, ci s-a desfășurat sub influența directă a dogmatismului comunist-sovietic, care marca puternic mediul universitar și cercetarea științifică. Formele de dogmatism infiltrate în procesul de formare și organizare a Catedrei de Fiziologie a Omului și Animalelor de la Chișinău s-au manifestat sub câteva aspecte:

- Controlul ideologic asupra conținutului științific – disciplinele și programele de studii erau subordonate „liniei oficiale” a științei sovietice, ceea ce presupunea ceea ce presupunea accentuarea materialismului dialectic și promovarea unor interpretări conforme cu ideologia comunistă [2, p. 38-39].
- Limitarea accesului la sursele științifice occidentale – accesul la literatura și teoriile din domeniul fiziologiei internaționale era restrâns, fapt ce izola parțial cercetătorii locali de evoluțiile moderne în domeniu.
- Influența „învățăturilor lui Lîsenko” – respingerea geneticii clasice și impunerea unor concepții „oficiale” în genetică au generat presiuni și asupra catedrelor de fiziologie din întreaga Uniune, orientând cercetările spre direcții aprobate politic [2, p. 39].
- Uniformizarea metodologică – accentul era pus pe aplicarea unor metode standardizate, aprobate la nivel central, ceea ce reducea libertatea de inițiativă și de experimentare.
- Uniformizarea gândirii științifice – cercetătorii erau constrânși să interpreteze fenomenele prin prisma reflexologiei sau a parabiozei, chiar și atunci când datele experimentale indicau alte direcții.
- Cultul personalității în știință – idealizarea lucrărilor lui Ivan Pavlov și Nicolai Vvedenskii a consolidat modelul în care știința era subordonată politicii și ideologiei [2, pp. 168-169]. Deși fiziologia, prin reprezentanți precum Ivan Pavlov și școala sa, avea o tradiție solidă, presiunile ideologice au deformat direcțiile de cercetare, subordonându-le intereselor politice ale regimului.

Procesul de instituționalizare a Catedrei de Fiziologie a Omului și Animalelor din cadrul Facultății de Biologie și Pedologie a Universității de Stat din Chișinău reflectă această dinamică, fiind un exemplu elocvent atât de adaptare la standardele sovietice, cât și de formare a unei școli științifice locale. Dogmatismul sovietic a influențat profund activitatea Catedrei de Fiziologie a Omului și Animalelor. Fiind obligați să se conformeze directivelor ideologice, membrii catedrei au întâmpinat întârzieri în dezvoltarea unor cercetări inovatoare, iar anumite teme de studiu erau eliminate pentru că nu corespundeau viziunii oficiale. Cu toate acestea, cadrele didactice și cercetătorii au reușit să creeze un nucleu științific local solid și să formeze specialiști capabili să continue dezvoltarea domeniului. Profesorii fondatori ai catedrei – Vladimir Kolonii, Ilia Vul, Grigorii Nica, Mareș Kahana și alți membri ai echipei – au avut un rol esențial în structurarea acesteia, combinând expertiza profesională acumulată în centre universitare de prestigiu cu capacitatea de a activa în limitele impuse de ideologia sovietică. Prin eforturile lor, catedra a reușit să dezvolte activități didactice și de cercetare chiar și în condiții de resurse limitate și sub presiune ideologică, creând un nucleu de competență în fiziologia umană și animală.

În anii ’50, procesul de înființare a Catedrei de Fiziologie a Omului și Animalelor a fost strâns legat de politica de cadre promovată de statul sovietic. Alegerea profesorilor și cercetătorilor nu se baza doar pe pregătirea lor profesională, ci și pe criterii ideologice, fiind preferați cei care dovedeau loialitate față de regim și adeziune la principiile marxist-leniniste [3, p. 29]. Pentru a ridica nivelul academic, în nucleul catedrei au fost atrași specialiști formați în marile centre universitare ale Uniunii Sovietice, iar tinerii absolvenți locali au fost orientați către studii postuniversitare, pentru a deveni treptat cadre didactice și cercetători [4, p. 162]. Activitatea lor era permanent supravegheată și îndrumată politic: profesorii trebuiau să urmeze cursuri de perfecționare ideologică, să predea conform „doctrinei pavloviene” și să evite orice deviere de la linia oficială a științei sovietice [2, p. 168]. Acest sistem a asigurat formarea unei echipe omogene și stabilă, capabile să integreze rapid noile direcții științifice impuse de regim. Totuși, politica de cadre a avut și efecte limitative, întrucât a restrâns libertatea de gândire, a marginalizat specialiștii considerați „nesiguri politic” și a redus contactul cu tendințele internaționale ale fiziologiei. Astfel, politica de cadre a contribuit la consolidarea catedrei și la formarea unei școli științifice locale, dar, în același timp, a subordonat procesul academic și cercetarea intereselor ideologice ale epocii.

Analizând procesele verbale ale Catedrei de Fiziologie a Omului și Animalelor, observăm clar criteriile de elaborare a planurilor de activitate și modul în

care erau distribuite cursurile între membrii catedrei [5, ff. 2, 11, 13, 22]. Printre membrii catedrei figurau: V.P. Kolonii – şef de catedră, lectorul Mareş Kahana, asistenţii Veaceslav Sinelşikov şi Z. Alexeev, laborantul superior Cicinadze (prenumele nu este indicat) şi preparator superior Golițev (prenumele nu este indicat) [6, f. 6]. Componența etnică a colaboratorilor relevă existența unor criterii ideologice și etnice de selectare și numire în funcție, caracteristice perioadei. Spectrul cursurilor admise pentru predare era stabilit în conformitate cu directivele unionale: fiziologia digestiei, hematologie, fiziologia animalelor, iar cursul de endocrinologie urma să se discute ulterior pentru aprobare [6, f. 5]. Abia în semestrul doi a fost luată decizia de a include cursul de endocrinologie în programul de studiu [6, f. 78].

Elogierea excesivă a învățăturilor savantului rus Ivan Pavlov constituie un fenomen reprezentativ pentru modul în care știința a fost instrumentalizată ideologic în perioada sovietică. Deși descoperirile sale privind reflexele condiționate au avut o valoare incontestabilă pentru dezvoltarea fiziologiei și psihologiei experimentale, receptarea lor a fost adesea marcată de o sacralizare necritică. Pavlov a fost transformat într-o autoritate supremă, iar teoriile sale au fost prezentate ca adevăruri absolute, fapt care a limitat posibilitățile de dezbatere științifică și a redus pluralismul metodologic. Aceeași condiționare se regăsește și în activitatea Catedrei de Fiziologie a Omului și Animalelor de la Chișinău, care era obligată să se conformeze prin organizarea unor practici de glorificare oficială.

Astfel, cu ocazia împlinirii a 100 de ani de la naşterea academicianului I. Pavlov, catedra a realizat un şir de activităţi cu caracter propagandistic în mai multe raioane din RSSM: 36 de lecţii publice în raionul Orhei, 35 în raionul Chiperceni, 22 în raionul Cornești, 10 lecţii în raionul Kotovsk (azi Hâncești), 9 în raionul Tiraspol, 7 în raionul Fălești, 6 în raionul Bender, 13 în Chişinău (în şcoli, fabrici şi uzine) [6, f. 6]. Tot cu această ocazie catedra a lansat un ziar foto în care studenţii şi profesorii au publicat articole despre viaţa şi activitatea savantului Pavlov: „Academicianul I.P. Pavlov – mare savant şi patriot al ţării", „Pavlov şi religia", „Moştenirea ştiinţifică a lui I.P. Pavlov", „Pavlov la straja lumii", „Pavlov şi tinerii", „Pavlov şi darwinismul" [7, f. 7 ] ş.a. Totodată, la una dintre şedinţele catedrei din 1951 s-a insistat ca în toate cursurile, precum şi în tezele de cercetare ale studenţilor absolvenţi, să fie incluse în mod obligatoriu referinţe la studiile academicianului Pavlov [7, f. 7].

Din toamna anului 1950, catedra a fost reorganizată sub denumirea de Catedra de Fiziologie a Omului și Animalelor [7, f. 7], după ce anterior a funcționat sub denumirea de Catedra de Fiziologie a Animalelor. Conducerea catedrei a fost preluată de Ilia Vul, începând cu 18 noiembrie 1950 [7, f. 8]. Din echipă făceau parte lectorul Mareș Kahana și asistentul Gheorghe Nica [7, f. 8]. Echipa a început să elaboreze primele planuri de cercetare de amploare, axate pe cursuri care vizau fiziologia omului. În pofida faptului că activitatea era îngreunată de lipsa echipamentelor și a personalului didactic calificat, analiza rapoartelor relevă o organizare clară și etapizată a activității științifice. În primul trimestru, accentul era pus pe colectarea și prelucrarea literaturii de specialitate, precum și pe elaborarea metodelor de aplicare a diferiților agenți fizici și chimici, menite să susțină ulterior experimentele [7, f. 2]. În al doilea trimestru, aria de documentare se extindea prin studierea unor teme specifice: procesele de restabilire a funcțiilor organismului, excitabilitatea și activitatea centrelor nervoase, precum și analiza operelor alese ale lui Vvedenski, care reprezentau un reper fundamental pentru cercetările din acea perioadă [7, f. 3]. În al treilea trimestru, cercetările au intrat într-o fază aplicativă, fiind descrise și dezvoltate metode experimentale destinate depistării influențelor parabiotice [7, f. 5]. Această structură demonstrează că activitatea științifică era organizată progresiv, de la fundamentarea teoretică și metodologică la experimentul propriu-zis.

În debutul anilor '50, constatăm că procesul de organizare a Catedrei de Fiziologie a Omului și Animalelor se afla încă într-un stadiu incipient, marcat de dificultăți materiale și de personal, iar deficitul dotărilor tehnice și al cadrelor calificate limita desfășurarea activităților practice și reducea eficiența procesului de instruire și cercetare. Totuși, structura de lucru stabilită pe trimestre, cu etape clare – de la documentare și elaborare metodologică până la primele încercări experimentale – indică o orientare conștientă către dezvoltarea unei baze științifice solide. Prin raportarea constantă la lucrările lui Pavlov și Vvedenski [7, f. 17, 29, 56], catedra încerca să se alinieze tradiției fiziologiei sovietice, chiar dacă condițiile locale nu permiteau încă o activitate experimentală de amploare. Astfel, anul 1951 poate fi considerat momentul de început al organizării metodice a cercetării, punând bazele consolidării ulterioare a catedrei.

Cu toate dificultățile întâmpinate, începând cu 1951, catedra și-a propus obiective clare pentru o perioadă de trei ani, orientate spre studiul „Influențele trofice și corective ale cortexului cerebral în ontogeneză" [6, f. 6], iar fiecărui membru îi era distribuită o temă de cercetare. Potrivit rapoartelor Catedrei de Fiziologie a Omului și Animalelor pentru anii 1951–1953, au

fost stabilite pentru cercetare următoarele teme [6, f. 6]: „Formarea unor analizatori în ontogeneză" – Ilia Vul; „Influența cortexului cerebral asupra funcțiilor glandelor tiroide în ontogeneză" – Mareș Kahana; „Influența cortexului cerebral asupra proceselor parabiotice din ontogeneză" – Gheorghe Nica.

Între anii 1951–1953, cercetările efectuate au urmărit, în mod etapizat, rolul cortexului cerebral în reglarea proceselor fiziologice și endocrine în ontogeneză.

**Etapa anului 1951 [10, ff. 15, 23, 27]**

A fost dedicată fundamentării teoretice și metodologice, cu numeroase referințe la lucrările lui Pavlov și ale școlii sale.

Au fost realizate primele experimente pe câini, pui și iepuri, în urma cărora s-a constatat că leziunile corticale produc diminuarea sau abolirea reflexelor condiționate.

Concluzia principală a fost că cortexul reprezintă un factor integrator esențial, care influențează încă din stadiile timpurii dezvoltarea reacțiilor motorii și vegetative.

**Etapa anului 1952 [10, ff. 44, 56, 60]**

Experimentele s-au extins, fiind realizate studii sistematice asupra reflexelor motorii și reacțiilor vegetative la animale denervate sau cu leziuni corticale.

S-a confirmat rolul cortexului în reglarea echilibrului excitație-inhibiție și în coordonarea răspunsurilor autonome.

Rezultatele au arătat că animalele cu leziuni prezentau întârzierea dezvoltării reflexelor condiționate și modificări ale reacțiilor musculare și vegetative, spre deosebire de loturile martor.

**Etapa anului 1953 [10, ff. 102, 115, 119]**

Direcția cercetării s-a orientat spre studiul relației dintre cortex și tiroidă.

Experimentele pe iepuri au demonstrat că stimularea repetată a cortexului determină reducerea secreției tiroidei și modificări histologice evidente (diminuarea activității foliculare, scăderea grosimii epiteliului).

S-a observat că reflexele condiționate la animalele stimulate erau slab dezvoltate sau absente, ceea ce confirmă legătura directă dintre activitatea corticală și reglarea endocrină.

Rezultatele au fost validate prin prezentarea la sesiuni științifice importante, inclusiv la Conferința fiziologilor de la Leningrad, desfășurată în perioada 22–23 decembrie 1953 [6, f. 210].

În ansamblu, cercetările din anii 1951–1953 au demonstrat că cortexul cerebral are un rol determinant în reglarea atât a funcțiilor motorii și vegetative, cât și a secreției endocrine (în special tiroidiene) [6, f. 210]. Aceste rezultate au confirmat ipotezele pavloviene privind unitatea dintre activitatea nervoasă superioară și procesele fiziologice fundamentale, consolidând contribuția școlii fiziologice din Chișinău la dezvoltarea neurofiziologiei și endocrinologiei experimentale. Rodul experimentelor au fost reflectate în lucrarea lui Mareș Kahana *Glande cu secreție internă*, publicată la Chișinău în 1957 [9, pp. 23-70]. Lucrarea este însoțită de tabele și imagini rezultate din experimentele efectuate în anii 1951–1953 de membrii catedrei [9, p. 35, 41].

În anii '50, procesul de organizare a cursurilor era subordonat propagandei comuniste, astfel încât primele trei lecții erau structurate în jurul următoarelor subiecte: „Rezoluțiile celui de-al XIX-lea Congres al PCUS și opera strălucită a tovarășului Stalin", „Marxismul și problemele lingvistice", „Problemele economice ale socialismului în URSS", urmate de lecția „Contribuția fiziologilor sovietici la dezvoltarea fiziologiei mondiale" [8, ff. 3, 5, 15, 64, 67].

**După 1956** au avut loc unele reevaluări ale acestor cursuri, în contextul conjuncturii istorice generate de cel de-al XX-lea Congres al Partidului Comunist al URSS, în cadrul căruia Nikita Hrușciov a denunțat cultul personalității și dictatura lui Stalin. Astfel, cursurile obligatorii legate de aportul lui Stalin au fost excluse, iar cele legate de marxism au fost reformulate [8, f. 69], întrucât presiunile politice au început să se diminueze.

De menționat că, începând cu 1956, se observă schimbări și în componența catedrei, care era formată din: Ilia Vul – șef de catedră, Mareș Kahana – doctorand și lector, asistentul Gh. Nica, laborantul superior K. Țâru, zootehnicianul-laborant B. Slepoi, radioinginerul și preparatorul superior M. Marina, preparatorul E. Polșkova [8, f. 69]. Componența etnică a catedrei începe, de asemenea, să se modifice. Pentru ridicarea calității predării, în cadrul ședințelor catedrei au fost discutate și operate modificări importante în programele cursurilor generale și speciale. Acestea vizau integrarea celor mai recente realizări ale științei și tehnicii. În materialele de curs au fost incluse date științifice din literatura străină, în special informații privind lucrările de biochimie referitoare la izotopi, hormoni și vitamine [8, f. 69].

Pentru a trezi interesul studenților pentru studiul fiziologiei, în anul 1955 a fost constituit cercul științific studențesc de fiziologie. Cercul și-a început activitatea la 16 septembrie 1955, iar ședințele se desfășurau în fiecare vineri, la ora 19:30 [8, f. 75]. În cadrul acestora erau audiate rapoarte științifice și discutate probleme organizatorice și de altă natură. De asemenea, membrii cercului redactau referate pe baza literaturii fiziologice disponibile în biblioteca universitară. La

ședințele cercului participau studenți din anii II, III și V, în total 24 de membri activi. De regulă, erau prezenți și membrii catedrei: prof. I.M. Vul, docentul M.S. Kahana și asistenta G.A. Nica [8, f. 76].

În a doua jumătate a deceniului, activitatea catedrei s-a maturizat, în special în ceea ce privește partea practică. Către anul 1956, în activitatea didactică era utilizată pe scară largă metoda operator-chirurgicală a lui Pavlov. Studenții erau instruiți și executau în mod independent majoritatea operațiilor cronice după metoda Pavlov [8, f. 157]:

- derivarea canalelor salivare,
- derivarea canalului pancreatic;
- derivarea canalelor biliare,
- esofagotomie,
- fistula stomacului după Basov,
- stomacul unicameral după Pavlov,
- fistula duodenului, a intestinului subțire și a intestinului gros,
- fistula vezicii biliare,
- fistula vezicii urinare și derivarea ureterelor.

Aplicarea metodelor operator-chirurgicale pavloviene în instruirea studenților a avut un rol pedagogic major, transformând procesul didactic într-o experiență activă și formativă. Prin participarea directă la intervenții complexe, studenții nu doar exersau tehnici chirurgicale, ci și înțelegeau, în mod practic, legătura dintre structură și funcție în organism. Această abordare cultiva gândirea experimentală, disciplina muncii de laborator și capacitatea de a analiza fenomenele fiziologice în mod științific. Totodată, contactul cu metodele de cercetare avansate pentru epocă stimula interesul pentru investigația științifică și crea premisele formării unei generații de fiziologi competenți, capabili să integreze teoria cu practica. În acest fel, catedra a reușit să transforme predarea fiziologiei dintr-un proces predominant teoretic într-unul aplicativ, riguros și orientat spre cercetare.

În a doua jumătate a anilor ’50, activitatea Catedrei de Fiziologie a Omului și Animalelor a căpătat o organizare mult mai riguroasă, iar rapoartele consemnează o implicare practică deplină a studenților. Un exemplu relevant îl constituie practica desfășurată în anul 1959, când studenții din anul IV și-au efectuat stagiul la prestigiosul Institut de Fiziologie „A.P. Pavlov” al Academiei de Științe a URSS din Leningrad, în perioada 1–20 iulie, sub coordonarea lectorului M. Kahana [8, f. 118]. Pe parcursul acestor trei săptămâni, tinerii au avut ocazia să se familiarizeze cu metodele moderne de cercetare fiziologică și să însușească proceduri complexe utilizate în studiul organismului [8, f. 119]. Activitățile practice au inclus următoarele metode de studiu [8, f. 125]:

- Metode de studiu ale fiziologiei sângelui – 16 ore;
- Metode de studiu ale fiziologiei inimii și vaselor – 40 de ore;
- Metode de studiu ale respirației și digestiei – 24 de ore;
- Metode de studiu ale mușchilor și nervilor – 16 ore;
- Metode de studiu ale sistemului nervos central – 14 ore;
- Metode de oscilografie – 16 ore;
- Metodele reflexelor condiționate – 54 de ore

În total, studenții au parcurs 180 de ore de instruire practică. Pe lângă lecțiile din laborator, desfășurate sub îndrumarea unui specialist, fiecare student realiza o lucrare practică de producție pe teme individuale [8, f. 125]. Această deschidere către centrele de elită ale științei sovietice a contribuit la ridicarea nivelului profesional al tinerilor specialiști.

Începând cu anul 1959, și componența catedrei a suferit unele modificări: conducerea interimară a catedrei a fost preluată de către M. Kahana; asistent a devenit G. Nica; doctorand-laborant – R. Dorogan; laborant superior – K. Țâru; laborant – V. Slepoi; preparatori superiori – L. Șakun și M. Marina [8, f. 154]. Din această perioadă, oferta didactică a Catedrei de Fiziologie a Omului și Animalelor s-a diversificat și a căpătat o structură bine definită, adaptată diferitelor niveluri de studiu. Profesorul M.S. Kahana a avut un rol central în formarea studenților, predând cursuri generale și speciale pentru mai multe cicluri universitare. Astfel, pentru studenții anului II, el a susținut cursul general de fiziologie a omului și animalelor, care oferea bazele disciplinei. Pentru anul IV, activitatea sa s-a concentrat asupra disciplinelor de specialitate: fiziologia glandelor cu secreție internă și biochimia hormonilor, fiziologia digestiei și fiziologia sistemului nervos central. Studenților din anul V le-a fost predat cursul general privind bazele fiziologiei activității nervoase superioare, completat de un curs special de patofiziologie, menit să realizeze legătura dintre procesele fiziologice și patologiile corespunzătoare [8, f. 158].

Asistentul G.A. Nica a contribuit semnificativ la componenta aplicativă a instruirii. El a predat cursul general de zootehnie pentru studenții anului I de la specialitatea biologie și cursul special de fiziologia mușchilor și nervilor. Totodată, a coordonat lucrările de laborator la fiziologia omului și animalelor pentru studenții anilor III-IV și a avut responsabilitatea organizării practicilor mari pentru anii III-V, precum și a practicii de producție pentru anul V. În plus, a îndrumat o parte dintre lucrările de curs și de diplomă, contribuind la formarea studenților în domeniul cercetării aplicate [8, f. 159].

Activitatea practică a fost sprijinită și de aspirantul-laborant R.V. Dorogan, care a participat la lecțiile de laborator pentru anul III și a asistat studenții atât în elaborarea lucrărilor de diplomă, cât și în desfășurarea practicii de producție [8, f. 160].

Astfel, structura predării din 1959 reflectă o organizare complexă, în care cursurile generale ofereau bazele teoretice, cursurile speciale aprofundau aspecte specifice ale fiziologiei, iar activitatea practică – laboratoare, studii și lucrări de diplomă – consolida pregătirea experimentală și profesională a studenților.

Analiza evoluției Catedrei de Fiziologie a Omului și Animalelor în anii ’50 relevă două perioade distincte de dezvoltare, marcate de transformări structurale și metodologice semnificative. Prima jumătate a deceniului (1950–1954) a fost caracterizată printr-o consolidare a cadrului instituțional și prin organizarea inițială a laboratoarelor și a programelor de instruire. Primele cursuri obligatorii aveau un pronunțat caracter politic, fiind dedicate congreselor PCUS, rolului lui Stalin și aplicării principiilor marxism-leninismului în știință. În plan profesional, baza teoretică era centrată pe absolutizarea învățăturii pavloviene, iar activitatea practică era limitată din cauza dotărilor tehnice insuficiente și a lipsei de personal calificat. Experimentele de laborator erau rare și, adesea, mai degrabă, demonstrative decât formative, ceea ce îngreuna dezvoltarea abilităților practice ale studenților.

Cea de-a doua jumătate a deceniului (1955–1959) a evidențiat o extindere semnificativă a activităților didactice și de cercetare, prin diversificarea disciplinelor predate și intensificarea proiectelor experimentale. După anul 1956, odată cu relaxarea ideologică și îmbunătățirea treptată a resurselor, predarea fiziologiei a cunoscut transformări esențiale. Cursurile teoretice au fost eliberate de referințele obligatorii la Stalin, accentul mutându-se pe integrarea realizărilor moderne din literatura științifică, inclusiv din domeniile biochimiei, endocrinologiei și al metodelor experimentale cu izotopi. În paralel, componenta practică a devenit centrală: au fost introduse sistematic metodele operator-chirurgicale pavloviene, iar studenții erau instruiți să execute singuri operații cronice complexe (derivări, fistule, esofagotomii), ceea ce a ridicat nivelul de pregătire profesională.

Astfel, dacă în prima parte a deceniului accentul era pus pe transmiterea teoretică a dogmelor pavloviene, într-un cadru rigid și limitat de resurse, după 1956 procesul de instruire a devenit mai echilibrat, mai aplicativ și orientat spre cercetarea experimentală, stimulând interesul și formarea practică a studenților. Deși rigiditatea impusă inițial a limitat libertatea academică, aceasta a stimulat, în mod paradoxal, dorința colectivului de a se afirma prin performanță științifică, chiar și în condiții dificile. Prin urmare, influența constrângerilor ideologice ale regimului poate fi caracterizată drept ambivalentă: pe de o parte, a frânat contactul cu știința universală și a restrâns libertatea academică, iar pe de altă parte, a determinat cadrele catedrei să identifice soluții creative pentru menținerea nivelului de instruire și cercetare.

În ansamblu, istoria formării Catedrei de Fiziologie a Omului și Animalelor oferă o perspectivă relevantă asupra modului în care ideologia, politica de cadre și cerințele academice s-au intersectat în perioada stalinistă, dar și asupra mecanismelor prin care o instituție universitară a reușit să-și construiască o tradiție științifică durabilă, pregătind specialiști și cercetători capabili să contribuie la dezvoltarea științei fiziologice în RSS Moldovenească.

*Articol recepționat: 9 noiembrie 2025*
*Articol acceptat: 5 decembrie 2025*

**BIBLIOGRAFIE**

1. Rusnac, Gh.; Gaugaș, P., Șevcenco, R. Universitatea de Stat din Moldova (1996–2006). Chișinău: CEP USM, 2006. 256 p.

2. Hadîrca, D. Procesul sinuos de înființare și organizare a Catedrei de Fiziologie a Omului și Animalelor la Universitatea de Stat (1946-1960), în: Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe reale și ale naturii), 2025, nr. 1 (181), 38-45.

3. Rotaru, L. Crearea și consolidarea sistemului de învățământ superior în RSSM. Studiu, documente și materiale, vol. I, Chișinău: Lexon-Prim, 2021. 1021 p.

4. Xenofontov, I.; Prisac, L. Cadrele științifico-didactice ale Institutului de Stat de Medicină din Chișinău (1945–1991), în: Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe Umanistice), 2020, nr. 4(134), 161-174. .

5. Arhiva Națională a Arhivelor (ANA). Procesele verbale ale ședințelor Catedrei de Fiziologie a Omului și Animalelor anii 1949–1951, F. 3186, inv. 1, dosar 64.

6. ANA, Rapoartele activității Catedrei de Fiziologie a Omului și Animalelor anii 1951–1953, 1955, 1957, 1959, F. 3196, inv. 1, dosar 116.

7. ANA, Procesele verbale ale ședințelor Catedrei de Fiziologie a Omului și Animalelor pentru anii 1951–1952, F. 3186, inv. 1, dosar 106.

8. ANA, Rapoartele de activitate ale Catedrei de Fiziologie a Omului și Animalelor pentru anii 1950–1959, F. 3186, inv. 1, dosar 87.

9. Kahana, M. Glande cu secreție internă. Chișinău: Editura de Stat a Moldovei, 1957.

10. ANA, Procesele verbale ale ședințelor Catedrei de Fiziologie a Omului și Animalelor anii 1952–1953, F. 3186, inv. 1, dosar 133.